

De zes-stappen-methodiek van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

BEWUST WEGEN

ANNE VERSLOOT

Illustraties Eenmansorkest

Musea kunnen hun collectie waarderen met de nieuwe zes-stappen-methodiek die de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed onlangs introduceerde.

Kris Callens (Zuiderzeemuseum) en Edwin Jacobs (Centraal Museum) over hun praktijkervaringen met 'Op de museale weegschaal'.

Elk museum heeft wel een globaal idee over de culturele waarde van de collectie, van losse objecten tot deelcollecties. Om die helder en goed beargumenteerd op papier te zetten, dat is nog niet zo eenvoudig. Dat was ook de ervaring van **Kris Callens**, hoofd Collecties & Presentaties van het Zuiderzeemuseum in Enkhuizen, bij het opstellen van een nieuw collectieplan. Hij wilde daarbij niet alleen afgaan op de beperkte interne kennis of inmiddels verouderde criteria uit bijvoorbeeld het Deltaplan voor cultuur (1990-1994), dus probeerde hij de methodiek die de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) ontwikkelde. 'Zo hoopten we erachter te komen waar de kansen en lacunes voor ons museum lagen', zegt Callens. Callens cum suis brachten onder andere de deelcollectie voertuigen in kaart met daarin de sleeën: 76 in totaal. 'Onooglijke dingen, dachten we aanvankelijk. Soms niets meer dan een pallet met een stuk touw eraan. Na de waardering wisten we wel beter. Er zat een werkslee uit Durgerdam tussen waarmee gereedschap en visgerei werd vervoerd voor de spieringvisserij. Het bleek een origineel uit het begin van de twintigste eeuw, waarvan zich geen

vergelijkbaar exemplaar in de Collectie Nederland bevindt.' De zeldzame slee komt binnenkort in de vaste presentatie.

Edwin Jacobs, directeur Centraal Museum Utrecht, had ook een verrassende ervaring met de nieuwe methodiek, nadat hij van het Mondriaanfonds een kritisch advies over een voorgestelde acquisitie had ontvangen. Het ging om twintig objecten uit de beginperiode van Droog Design die de bestaande Droog-collectie van het museum moesten completeren. Jacobs baalde. Maar hij erkende dat het fonds heel goed verwoordde waarom het de aanvraag niet ondersteunde. Sterker, hij moest ze gelijk geven.

Tegelijkertijd vroeg de RCE hem of hij wilde meedoen met een testgroep voor een nieuwe waarderingmethodiek. Jacobs raakte zo geïnspireerd door wat hij hoorde, dat hij in zijn eigen museum alvast met de kritiekpunten van het Mondriaanfonds aan de slag ging. Jacobs: 'Toen pas gingen we bewust kijken naar de door ons gewenste aankopen in relatie tot artistieke ontwikkelingen, maatschappelijk context, enzovoort. Door alle stappen in het RCE-project 'Op de museale weegschaal' te volgen kwamen we uit op een belangrijk woord: pioniersgeest. En dat bleek de sleutel te zijn. Daardoor zagen we dat van ons wensenlijstje maar drie aanwinsten écht van belang waren. Drie objecten die, al in de aanloop naar hun grote doorbraak, het experimentele en innovatieve van Droog Design laten zien.' Nu kon Jacobs een beter onderbouwde keuze maken, die het Mondriaanfonds bij de evaluatie honoreerde.

Werkslee door zeef

Mooie resultaten. Voor het zover was, moesten de waarderingsteams in beide musea eerst de zes stappen van de waarderingmethodiek doorlopen. In het Zuiderzeemuseum deed Callens dat voor de voertuigen samen met zijn conservator met deskundige hulp van buiten. Jacobs werkte met twaalf mensen: conservatoren, restauratoren en de collectiebeheerder. Callens: 'Het Zuiderzeemuseum bezit in totaal zo'n 26.000 objecten: vissersboten, klederdracht en fotografie. Het is niet realistisch die één voor één te waarderen. Het handige aan deze methode is wel dat je objecten kunt clusteren. Daarna kun je het waarderen altijd nog fijner uitwerken. De methode werkt dus als een zeef.' Ook Jacobs beaamt dat er veel tijd in gaat zitten. Zijn team zat ruim twee uur bij elkaar om alleen al over de beoogde aankopen te discussiëren. 'Toch weegt dat zeker op tegen de voordelen. De Weegschaal is wat mij betreft een prima format dat je heel precies het soortelijk gewicht van de objecten doet inzien.' Mooie bijkomstigheid was dat hij met zijn de uitkomsten meteen 'de voorwaarden' in zijn aankoopbeleidsplan kon aanscherpen – met een prominente rol voor de pioniersgeest. Wat handzamer zou kunnen, zijn de RCE-formulieren waarop musea alle gegevens moeten vastleggen. Callens: 'Er staat nu te veel informatie op een te groot vel. Ik heb het meteen flink verbouwd met de handige mogelijkheden in Excel. Alle hulpvragen zijn pop-ups, deelcollecties zijn een keuzelijst.' Ook maakte hij ruimte voor een foto. Essentieel vindt hij de toevoeging van een eindoordeel. 'Alle museummedewerkers weten waar de letters A tot en met D uit het Deltaplan voor staan. Dan

weet je in een oogopslag welke waardering er ooit aan een object is gegeven. Nu moet ik steeds opnieuw het hele formulier doorlezen, dat is onhandig.' Verder waarschuwt hij ervoor om, zoals de RCE adviseert, een grote groep mensen uit alle gelederen van het museum in te zetten. Callens: 'Sympathiek idee, alleen loop je daardoor wel het gevaar dat álle objecten de A-status krijgen. Onze conservatoren kunnen prima in de breedte denken, zonder medewerkers op andere afdelingen te overvragen.'

Jacobs ervoer een breed samengestelde groep juist wel als positief: goed voor de discussie. Maar hij wil wel graag dat alle gebruikers de formulieren zo eenvormig mogelijk invullen. 'Dan kun je gegevens uit verschillende musea ook onderling vergelijken. Als je de formulieren naar eigen smaak aanvullen of veranderen, doet elk museum het toch op zijn eigen manier. Daarin mag de RCE meer zijn wil opleggen.' Callens sluit zich daarbij aan.

Experiment

Beide heren vinden dat je na afloop van het waardenen nieuwe stijl vooral een beter inzicht hebt in de eigen collectie, waarom een object of (deel)collectie belangrijk is. Jacobs: 'Je kijkt bewuster. Het biedt voor collectiebeheer en -behoud tal van invalshoeken en je kunt het ook inzetten bij kwesties als afstoten, herplaatsen en verkoop.' En deze manier van werken levert veel discussie op, vult Callens aan. Dat vindt hij juist zo goed. 'Je wilt uiteindelijk vooral één ding scherp krijgen: wat is het profiel van onze collectie?' Om die reden zou hij graag een spannend experiment aangaan: een team formeren met mensen uit diverse musea, die dan vervolgens samen op verschillende locaties collecties gaan waardenen. Callens ziet het al helemaal voor zich: 'Laat dat debat over erfgoed maar komen, we hebben te lang te veel verzameld.'

Volgens Jacobs een goed initiatief. Hij zou de methodiek bovendien graag eens laten doorlichten door een aantal vrijdenkers van buiten de museale wereld: 'Mensen van Stichting Ontferd Goed of studenten van de Reinwardt Academie. Zo hou je frisheid. En laat de RCE de methodiek op de agenda blijven zetten. Anders verdwijnt ze in een la. Geef er gastcolleges over

bij culturele instellingen of betrek haar bij de ontwikkelingen rondom de Erfgoedwet.' Een andere kwestie om verder over na te denken, voegt Callens toe, is wat je met de uitkomsten van de waardering doet? 'Kun je die standaard in het collectiemanagementsysteem kwijt? En deel je die inhoudelijke argumenten ook met andere musea? Ik ben wel voor.'

Effect

Inmiddels heeft het Centraal Museum samen met Museum Boijmans Van Beuningen een aankoop gedaan: de schilderijen Bildaushub I en II (2013) van de Duitse kunstenaar Thomas Huber. Jacobs: 'Je kunt ze los van elkaar exposeren. Behoud en beheer delen we.' Afwisselend zijn de doeken te zien in Rotterdam en Utrecht. In een andere context. Het is een nieuw samenwerkingsverband dat mooi aansluit bij het aangescherpte aankoopbeleid van het Centraal Museum.

Het Zuiderzeemuseum had net besloten geen schilderijen van Volendam op te nemen, omdat het daar al tientallen van in bezit heeft. 'Maar ja, wat doe je als je een prachtexemplaar tegenkomt van een Schotse schilder, een voorstelling die we nog niet hebben en ook nog eens tegen een gunstige prijs?' Dan doe je het toch. Callens knikt en grinnikt 'Maar daar hebben we dan – vanuit het collectieplan en de methodiek – wel héél goede argumenten voor.'

Dat is het belangrijkste, volgens Jacobs en Callens: bewust kijken naar museale collecties. Het nieuwe waardenen werkt. 'Deze kwalitatieve methode levert veel ideeën op en is breed inzetbaar.' Callens knikt: 'Het voortdurende waardenen van ons erfgoed is net zo belangrijk als de boxofficecijfers.'

Dit artikel werd geschreven in opdracht van de RCE.

Contact: Tessa Luger,
t.luger@cultureelerfgoed.nl
cultureelerfgoed.nl/dossiers/
waardenen-van-cultureel-
erfgoed/museale-weegschaal

OP DE MUSEALE WEEGSCHAAL IN HET KORT

De nieuwe waardeningsmethodiek gaat uit van zes stappen en is toepasbaar op alle typen collecties – én op verschillende niveaus – van losse objecten tot deelverzamelingen en gehele collecties.

- 1 Stel vast wat de aanleiding is om een waardering uit te voeren. Vanwege het opstellen van een nieuw collectieplan? Moet je een deelcollectie door ruimtegebrek in het depot opschonen? Is er sprake van een samenvoeging van collecties na een fusie?
- 2 Formuleer de vraag die je aan het object of de (deel)collectie stelt en kies een referentiekader.
- 3 Bepaal per object en/of (deel)collectie welke criteria relevant zijn: toestand, artistieke waarde of herkomst.
- 4 Ken waardescores toe, onderbouw ze met argumenten.
- 5 Verwerk de uitkomsten in bijvoorbeeld een beschrijving van betekenis om daarmee anderen uit te leggen wat de waarde van een object is en vooral waarom.
- 6 Neem een besluit, bijvoorbeeld ten aanzien van verwerving of afstoting, restauratie of het verhaal dat een museum met zijn collectie wil vertellen.

Eibert Draisma:
Speaking Coffee,
Droog Design, 1990,
collectie Centraal
Museum Utrecht

0414 MUSEUMVISIE

PUBLIEKSBENADERINGEN

Collectie Boppe, Museumcongres
Kim Putters (scp) over 'Musea voor Mensen'
(Te) veel museumkortingskaarten?
Nieuw: Micropia, Philipsvleugel
Van Vlijmen: bevelhebber
Museumprofessionals in den vreemde